

Natora-Macierewicz, Hanna

Fragmenty księgi redakcyjnej "Kłosów"

Kwartalnik Historii Prasy Polskiej 21/3-4, 87-93

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

FRAGMENTY KSIĘGI REDAKCYJNEJ „KŁOSÓW”

Do druku podała Hanna Natora-Macierewicz*

Księga sesyjna redakcji „Kłosów”¹ prowadzona była od 18 V 1865 do 3 V 1888 r. Zawiera ona protokoły z 604 posiedzeń redakcji, zanotowane w dwóch brulionach formatu A4. Jeden wypełniony jest całkowicie obustronnie pisanymi notatkami (397 kart), drugi tylko częściowo (54 karty), po czym notatki z niewiadomych przyczyn urywają się².

Protokoły sporządzane były w zasadzie według stałego schematu. Najpierw zamieszczano numer posiedzenia, zwanego sesją. Określano go cyfrą rzymską lub arabską. Następnie podawano datę. Nierzadko w numeracji kolejnych posiedzeń występują omyłki, skreślenia. Data podawana jest niedokładnie, brak roku lub daty dziennej.

Protokół notowany był w dwóch kolumnach: z lewej strony podawano listę osób obecnych, z prawej — zasadniczą część tekstu. Na lewej części strony często zamieszczano uwagi, komentarze i uzupełnienia dotyczące tekstu prawostronnego. Protokół kończył się podpisami osób uczestniczących w zebraniu.

Przy publikowaniu fragmentów Księgi redakcyjnej starano się zachować układ zbliżony do układu oryginału źródła.

Protokoły notowane były przez różne osoby, często niestaranie i mało czytelnie. Notatki zawierają tylko początki słów, liczne skróty, inicjały imion i nazwisk. Czytelność rękopisów w wielu wypadkach sprawiała poważne trudności. Wierność w stosunku do oryginału starano się osiągnąć przez wielokrotne sprawdzanie i kolacjonowanie tekstów. Kilka wyrazów absolutnie nieczytelnych pozostawiono, zaznaczając je w tekście myślnikiem w nawiasie kwadratowym [—].

Skróty używane przez notującego, a stosowane i współcześnie, jak: prof., itp., pn. — pozostawiono, inne starano się rozwiązać w nawiasie kwadratowym, np. Za[błocki]. Nie zaznaczono w tekście skreśleń i poprawek, chyba że wydawały się one ważne z przyczyn merytorycznych i nie wynikały z formalnych pomyłek autora protokołu, lecz ze zmiany decyzji podjętych na zebraniu.

Pisownia została zmodernizowana według współczesnych zasad, skasowano formy typu „różnemi”, podwójne litery w słowach (ilustracja, professor), nie ingerowano jednak we właściwości ówczesnej składni.

Występowanie dużych liter, system interpunkcyjny uzależnione zostały od obowiązujących obecnie zasad.

* Autorka dziękuje dr C. Gajkowskiej za cenne uwagi i uzupełnienia.

¹ Księga sesyjna redakcji „Kłosów”, Bibl. UMK, rkps 883, t. 1—2.

² H. Natora-Macierewicz, *Księga sesyjna „Kłosów” (1865—1888) jako źródło informacji o funkcjonowaniu redakcji*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej”, t. 19, nr 4, s. 35—43.

Ujednolicono pisownię nazwisk (np. Lewenthal zastąpiono Lewental) i sposób datowania protokołów, oznaczając datę dzienną cyfrą arabską, miesiąc — słownie. Poprzez komentarz zamieszczony w przypisach starano się w miarę możliwości przybliżyć czytelnikowi tekst oryginału. Komentarz zawiera informacje dotyczące rozpraw formalnych, jak i merytorycznych, wynikających z publikacji źródła. Przede wszystkim omawia sprawy i osoby występujące w protokołach. Informacje o osobach zawarte w przypisach są bardzo zwięzłe. Wydawało się, że najważniejsze jest ustalenie poprawnej formy pisowni imienia i nazwiska. Nie zawsze było to możliwe. Przed niepewnym odczytaniem ostrzega komentarz. Starano się również poprawnie odtworzyć tytuły prac omawianych podczas posiedzenia. Wiele trudności nastęrczały teksty odrzucone przez redakcję i w ogóle nie ogłoszone drukiem.

1

Sesja 18, dnia 17 sierpnia 1865 r.

Obecni: F. H. Lewestam¹, K. Wł. Wójcicki², S. Lewental³, W. Japowicz⁴, M. Olszyński⁵

F. H. Lewestam założył artykuł p. P. Makowieckiego⁶ pn. *Przemysł krajowy zmodernizowany*, z tym wnioskiem, ażeby redakcja „Kłosów” zażądał[a] od autora dalszego ciągu i z zastrzeżeniem, że inaczej drukować pierwszej części nie może.

Odczytał swój „Przegląd teatralny”⁷, który do druku przeznaczono w n[.]r. 8 „Kłosów”. Odczytał także początek artykułu jego pn. *Dawny i dzisiejszy Paryż*⁸. Redakcja go przyjęła, z uwagą, ażeby dodane zostały klisze z widokami Paryża.

Odczytano artykuł A. Wiślickiego⁹ *Pomnik dla Jana Kochanowskiego*, który ma być drukowany w nr. 8 „Kłosów”.

Po przeprowadzonej dyskusji uznano za rzecz potrzebną wprowadzić do każde-

¹ Fryderyk Henryk Lewestam (1817—1878), krytyk i historyk literatury, tłumacz, od 1864 profesor literatury powszechnej. Współpracował z wieloma pismami warszawskimi, zamieszczając w nich głównie sprawozdania z ruchu literackiego i recenzje teatralne. Od początku był współpracownikiem „Kłosów”, a od 1875 członkiem redakcji.

² Kazimierz Władysław Wójcicki (1807—1879), badacz, zbieracz i wydawca materiałów historycznych i literackich. Od 1865 był redaktorem „Kłosów”, a także „Biblioteki Warszawskiej”.

³ Salomon [Franciszek Salezy] Lewental (1841—1902), księgarz i wydawca warszawski, wydawca i redaktor „Kłosów” w l. 1865—1890, „Tygodnika Romansów i Powieści”, w l. 1887—1902 współwydawca „Kuriera Warszawskiego”. Od 1873 wydawał serię „Biblioteka Najcenniejszych Utworów Literatury Europejskiej”.

⁴ W. Japowicz — występuje jako finansista, który zainwestował swój majątek w wydawnictwo tygodnika „Kłosy” (por. list Ludwika Jenikego z 22 V 1862, rkps Bibl. Jag. 6508).

⁵ Marcin Olszyński (1829—1904), fotograf i rysownik, od 1866 kierownik artystyczny „Kłosów”, od 1872 — współredaktor.

⁶ Mowa o Aleksandrze Makowieckim (1840—1907), ekonomistcie, popularyzatorze ekonomii na łamach prasy warszawskiej. Wspomniany artykuł nie ukazał się w „Kłosach” w 1865 ani w latach następnych.

⁷ „Przegląd teatralny” Lewestama (sygn. F. H. L.) ukazał się w nr. 8 i w kilku innych.

⁸ Artykuł *Dawny i dzisiejszy Paryż* nie ukazał się w „Kłosach”.

⁹ Artykuł *Posąg dla Jana Kochanowskiego* ukazał się istotnie w nr. 8 z 1865 (podszytnowany A.W.).

go numeru „Kłosów” nową rubrykę pn. „Z kraju i z obczyzny”¹⁰, która obejmować ma wiadomości z pola literatury, sztuki, handlu, przemysłu itp. Próba tego działu ma być przedstawiona na przyszłą sesję.

Artykuł pn. *Cuda natury*¹¹ odczytano bez stanowczego sądu.

Odczytano początek artykułu *Podróż około świata p. Jacentego*¹², przyjęto z zastrzeżeniem dokończenia i dodania ilustracji.

Z. Wójcicki, K. Wł. Wójcicki, F. H. Lewestam

2

Sesja 67, dnia 16 października 1867 r.

Obecni: F. H. Lewestam, K. Wł. Wójcicki, M. Olszyński, S. Lewental, M. Glücksberg¹³, Miron¹⁴.

Ilustracje Doré’go¹⁵ zostały wzięte przez profesora¹⁶ do napisania słowa wstępnego i zastosowania przekładów bajek. Do nr. 121 pójdą dwie bajki: *Lew i mysz* oraz *Konik polny i mrówka*¹⁷.

Odczytano *List z podróży* [—] i odpisano: Pani Z. B.¹⁸ za list łaskawie przez nią przysłany redakcja składając podziękowania czuje się w obowiązku usprawiedliwić z zarzutów w nim poczynionych. Przerwa w korespondencjach z Wystawy Paryskiej nastąpiła z przyczyn od niej niezależnych. W miejsce jednak specjalnego korespondenta, który nie stosował się do wskazanego programu, wybrała innego, zapatrującego się wprawdzie na wystawę ze stanowiska więcej ogólnego, w każdym razie pisarza cieszącego się zasłużonym w naszej literaturze uznaniem i rozgłosem.

Odczytano list dotyczący rysunków Pillatiego¹⁹; odpis referuje M. Olszyński.

¹⁰ Rubryki „Z kraju i z obczyzny” nie wprowadzono w „Kłosach”, były natomiast: „Kronika powszechna”, „Wiadomości bieżące z pola literatury i sztuki”.

¹¹ Artykuł *Cuda natury* nie został wydrukowany w „Kłosach”.

¹² Artykuł *Przygody Pana Jacentego*, pióra Zygmunta Wójcickiego (zm. 1874), jednego z założycieli „Kłosów”, ukazał się w numerach 17—23 z 1865, z 27 ilustracjami Franciszka Kostrzewskiego.

¹³ Maksymilian Glücksberg (1840—1894) adwokat i publicysta, tłumacz, od 1866 pracował w redakcji „Kłosów”.

¹⁴ Miron — pseudonim Aleksandra Michaux (1839—1895), pochodzenia belgijskiego, poety, tłumacza, dziennikarza, współpracownika „Kłosów” w l. 1865—1871.

¹⁵ Gustaw Doré (1832—1883), francuski grafik, rysownik; jego ilustracje, m.in. do bajek La Fontaine’a, reprodukowane były na łamach „Kłosów” od 1865.

¹⁶ Mowa o F. H. Lewestamie. W nr. 121 z 1867 ukazał się artykuł (podp. F.H.L.) pt. *Bajki Lafontaine’a z ilustracjami Gustawa Doré*.

¹⁷ Bajka La Fontaine’a *Lew i mysz* w przekładzie Książnina, *Konik polny i mrówka* w przekładzie Jakubowskiego, „Kłosy”, 1867, nr 121.

¹⁸ List pani Z.B. dotyczył zapewne *Korespondencji z gmachu Wystawy Paryskiej* dr. Juliana Łubieńskiego („Kłosy”, 1867, nr 92), który — jak informowała redakcja — „przyjął na siebie obowiązek pisania o wystawie paryskiej”. Z nieznanych powodów Łubieński zaprzestał pisania, a dalsze sprawozdania z Wystawy Paryskiej pisał Zygmunt Miłkowski [T.T.Jeż] — według zdania redakcji „pisarz cieszący się zasłużonym w naszej literaturze uznaniem i rozgłosem”. *Odpowiedź pani Z.B. z Opatowa* została opublikowana w nr. 122 z 1867.

¹⁹ Pillati — nie wiadomo, czy mowa o Henryku (1832—1894), malarzu, rysowniku i ilustratorze, współpracowniku „Kłosów”, czy też o jego bracie Ksawerym (1843—1902), również malarzu, rysowniku i ilustratorze, współpracującym z „Kłosami” przez wiele lat. W 1867 ukazały się w „Kłosach” reprodukcje rysunków Henryka.

Odczytano list p. Jaworskiej²⁰ i postanowiono przyjąć jej współpracownictwo, a mianowicie treściowe przeglądy z literatury angielskiej oraz niemieckiej.

Odczytano list z Kielc i uradzono odpowiedzieć nań odmownie, z powodu że zamek kielecki jest już zbyt marnym, a katalog z galerii Zielińskiego²¹ nie miałyby żadnego dla naszych czytelników interesu, jako drukowany przez Lewińskiego.

[—] w *Dreźnie* — z powodu złej polszczyzny artykuł Przeclaw [—] — zwrócić²².

Karol [—] — nie przyjęty²³.

*Przesady marynarskie*²⁴ wziął Miron do opinii.

Przekłady Petöfiego²⁵ nadesłane przez Wł. Skibę²⁶.

Zemsta nieboszczyka, przekład Belejowskiej²⁷, do opinii wziął Glücksberg.

M. Glücksberg, K. W. Wójcicki, F. H. Lewestam, M. Olszyński, Miron

3

Posiedzenie 101, październik 1868 r.²⁸

Obecni: F. H. Lewestam, [K. Wł.] Wójcicki, M. Olszyński, M. Glücksberg, S. Lewental.

Odczytano *Pokłosie* E. Lubowskiego²⁹ i po opuszczeniu drugiej połowy drukować.

Wiersz Aspisa³⁰ *Powiatka bez tytułu* po poprawie ostatniej strofki przyjęty do druku.

²⁰ Nazwisko Jaworskiej nie występuje na łamach „Kłosów” w tym okresie; być może nie podpisywała nazwiskiem lub też redakcja zrezygnowała ze współpracy.

²¹ Nie udało się ustalić, o jaki katalog chodzi, nie ma o tym żadnej wzmianki w „Kłosach” ani też w źródłach bibliograficznych. Galeria Zielińskiego — prawdopodobnie mowa o zbiorach gromadzonych przez Gustawa Zielińskiego (1809—1881), poetę, pisarza romantycznego. Aleksander Lewiński (ur. 1831), księgarz, właściciel drukarni, od 1860 prowadził w Warszawie księgarnię i wypożyczalnię książek.

²² Nie udało się ustalić autora wspomnianego tekstu.

²³ Nie udało się ustalić autora omawianego tekstu. Prawdopodobnie chodzi o powieść *Klara Vere* Spielhagena, w tłumaczeniu M. Glücksberga.

²⁴ *Przesady marynarskie* Mściława Kamińskiego (1839—1868) ukazały się w numerach 171 i 172 „Kłosów” z 1868.

²⁵ Sandor Petöfi (1823—1849), wybitny poeta węgierski, twórca narodowej poezji węgierskiej.

²⁶ Wł. Skiba (właściwie Wołody Skiba), pseudonim Władysława Sabowskiego (1837—1888), poety, powieściopisarza, publicyście oraz tłumacza literatury węgierskiej i rosyjskiej. Jego przekłady z Petöfiego ukazały się w „Kłosach” w numerach 85, 87, 105—110 z 1867.

²⁷ Utwór nie publikowany w „Kłosach”; Joanna Belejowska (1824—1904), literatka i tłumaczka, w 1865 drukowała w „Kłosach” powieść przełożoną z Charles Reybauda.

²⁸ Brak dziennej daty. Poprzednie posiedzenie, nr 100, odbyło się 24 września, następne, nr 102 — 8 października 1868.

²⁹ „Pokłosie” — stała rubryka w „Kłosach”, redagowana w l. 1868—1881 przez Edwarda Lubowskiego (1837—1923), publicyście, dramaturga, prozaika, w l. 1872—1878 współredaktora „Kłosów”.

³⁰ Wspomniany wiersz ukazał się w „Kłosach” w nr. 172 z 1868. Bogumił Aspiz (1842—1898), poeta, w 1864 jeden z najczynniejszych współpracowników periodyków warszawskich, m.in. „Kłosów”, „Tygodnika Ilustrowanego”, „Przeglądu Tygodniowego”.

Kazimierza Bujnickiego opowiadanie pn. *Prawdomówna*³¹, jako nieodpowiednie „Kłosom” — do zwrotu.

Opowiadanie F. hr. Skarbka³² pn. *Cztery pierścionki* ma być przedstawione na jednym z następnych posiedzeń.

Z powodu benefisu J. Królikowskiego ma być w „Kłosach” portret Szustera (w kliszy) i w całej figurze J. Królikowski z fotografii Brandla w drzeworycie wraz z artykułem F. H. Lewestama³³ odpowiednim.

Profes[or] F. H. Lewestam odczytał przekład z Heinego *Obrazy z podróży*³⁴, w ustępach wzięł K. Wł. Wójcicki do sprawozdania na przyszłą sesję.

Prof. F. H. Lewestam zobowiązał się wyszukać współpracownika do gawęd higienicznych³⁵.

Ułożono numery 171 i 172, co do drzeworytów — nr 171 i artykuły literackie w całości, a w części do nr. 172.

4

Posiedzenie 433 z dnia 12 maja 1877 r.

Obecni: K. Wł. Wójcicki, F. H. Lewestam, Antoni Pietkiewicz³⁶, Stanisław Krzemiński³⁷, Salomon Lewental.

Odczytano „Pokłosie” i upoważniono Krzemińskiego do porozumienia się z autorem³⁸ co do sposobu, w jaki rubryka ta prowadzoną być powinna.

Do bieżącego numeru przeznaczono „Pokłosie” dziś odczytane.

Przyjęto rozbiór powieści Kraszewskiego *Mastaw* napisany przez Kaszewskiego³⁹. Postanowiono opatrzyć pracę tę przypiskiem odsyłającym czytelnika do

³¹ Opowiadanie *Prawdomówna* istotnie nie ukazało się w „Kłosach”; Kazimierz Bujnicki (1788—1878), powieściopisarz i literat, nie publikował swych utworów w „Kłosach”.

³² Wspomnianego opowiadania Fryderyka Skarbka nie omawiano na następnych posiedzeniach redakcji, nie zostało też wydrukowane na łamach „Kłosów”.

³³ Z powodu benefisu Jana Królikowskiego (1820—1886), znanego aktora, reżysera i pedagoga, który podbił publiczność warszawską szczególnie rolą Thalosa w sztuce V. Sardou *Nasi najserdeczniejsi*, F. H. Lewestam opublikował artykuł „Zbójcy” *Schillera. Benefis Jana Królikowskiego* („Kłosy”, 1868, nr 173—174). Nie reprodukowano portretu Szustera z fotografii Brandla. (Karol Brandel, 1838—1920, fotograf. W 1865 razem z M. Olszyńskim i W. Brandlem otworzył zakład fotograficzny, w którym wykonywano pierwsze w Warszawie prace z zakresu fotografii).

³⁴ W 1868 nie ukazały się w „Kłosach” przekłady *Obrazów z podróży* Henryka Heinego; fragmenty tego utworu w przekładzie Mirona drukowano w 1866 (nr 69—72).

³⁵ Od 1868 urywki higieniczne i lekarskie publikował w „Kłosach” dr Łuczkiwicz.

³⁶ Antoni Pietkiewicz (1823—1903), znany pod pseud. Adama Pługa, publicysta i pisarz, od 1875 współredaktor, zaś w l. 1879—1890 kierownik literacki „Kłosów”.

³⁷ Stanisław Krzemiński (1839—1912), publicysta, krytyk literacki, historyk, współpracownik „Gazety Warszawskiej”, „Bluszczu”, „Prawdy”, od 1872 współredaktor „Kłosów”.

³⁸ Autorem „Pokłosia” był Edward Lubowski, por. przyp. 29.

³⁹ Recenzja powieści J. I. Kraszewskiego *Mastaw* ukazała się w „Kłosach” w 1877, w nr. 622; Kazimierz Kaszewski (1825—1910), krytyk literacki, dramaturg i pisarz, od 1879 pełnił funkcję współredaktora „Kłosów”.

wzmianki o trzech pierwszych powieściach historycznych Kraszewskiego: *Baśń stara, Lubonie, Bracia Zmartwychwstańcy*⁴⁰.

Przyjęto W dzień Przemienienia Pańskiego przez Lecha-Wandę⁴¹. Tegoż poety S[wię]ty Jan po odczytaniu odrzucona.

5

Sesja 444 z dnia 7 grudnia 1877 r.

Obecni: K. Wł. Wójcicki, Fr. H. Lewestam, Antoni Pietkiewicz, Marcin Olszyński, Stanisław Krzemiński, Salomon Lewental, Karol Jurkiewicz⁴².

1. Profesor Jurkiewicz przypomniał potrzebę nadesłania zbioru „London News” i „Graphic”⁴³ do opracowania artykułu *Podróż księcia Walii*⁴⁴, po czym oddalił się.

2. Postanowiono włączyć do „Pokłosa” wzmiankę, że dla prenumeratorów „Kłosów” cena będzie taka sama, jak dla prenumeratorów „Tygodnika Ilustrowanego”. Redakcję wskazaną na posiedzeniu wprowadzi do „Pokłosa” Edward Lubowski.

3. Prof. Lewestam na powództwo prezesa Wójcickiego i za jednomyślnym parciem przez redakcję zobowiązał się napisać do „Kłosów” studium o Zabłockim⁴⁵. Poruszono kwestię: dlaczego nie wszystkie dzieła Zabłockiego weszły do zbioru w Bibliotece Najcenniejszych Utworów⁴⁶. Wyjaśnił prof. Lewestam, jako redaktor Biblioteki, w ten sposób, że utwory opuszczone pod względem jasności obyczajowej i nieoryginalności swojej nie zalecały się do druku.

4. Odczytano utwór poetyczny przez Hajotą⁴⁷ *Dwie próby*. Przyjęto i postanowiono ilustrować; Andriollemu⁴⁸ powierzone zostanie wykonanie ilustracji.

5. Postanowiono nie czekając na studium o Koronowiczu⁴⁹ dać portret tego męża z krótką wzmianką biograficzną.

⁴⁰ Powieści Kraszewskiego ukazały się w Krakowie w 1876. Przy recenzji *Masława* nie było żadnego przypisku dotyczącego wymienionych w protokole powieści.

⁴¹ Utworu Lecha-Wandy W dzień Przemienienia Pańskiego nie wydrukowano w „Kłosach”, w 1877 ukazał się jedynie wiersz *Bułgar w więzieniu*.

⁴² Karol Jurkiewicz (1822—1908), przyrodnik, profesor Szkoły Głównej i Uniwersytetu Warszawskiego, od 1878 redaktor pisma „Przyroda i Przemysł”, od 1881 — „Wszczęświat”. Prowadził szeroką działalność popularyzatorską na łamach pism warszawskich.

⁴³ „London News” — danych bibliograficznych nie ustalono; „Graphic” — być może mowa o czasopiśmie angielskim wydawanym w Londynie od 1871 do 1925 pod nazwą „The Graphic. An illustrated Weekly Newspaper. Printed for the Proprietors by Edward Joseph Mansfield”.

⁴⁴ Artykuł *Podróż księcia Walii* nie ukazał się w „Kłosach”.

⁴⁵ F. H. Lewestam nie opublikował w „Kłosach” artykułu o Zabłockim.

⁴⁶ Zob. przyp. 3.

⁴⁷ Hajota — pseud. Heleny Janiny z Boguckich Pajzderskiej, *primo voto* Szolc-Rogozińskiej (1862—1927), powieściopisarki, poetki. *Dwie próby*, z dwiema ilustracjami K. Pillatiego, wydrukowano w „Kłosach” w 1878, w nr. 672.

⁴⁸ Andriolli — Michał Elwiro (1836—1895), rysownik, ilustrator, liczne jego reprodukcje drukowano w „Kłosach”; współpracował też z „Tygodnikiem Ilustrowanym”.

⁴⁹ Koronowicz — pseud. Waleriana Wróblewskiego (1809—1877), pisarza i publicysty, współpracownika „Athenaeum” Kraszewskiego. Jego portret ukazał się w „Kłosach” w 1878, w nr. 656, zaś artykuł W. Korotyńskiego pt. *Walerian Wróblewski (Koronowicz)* w numerach 656—658.

6. Odczytano *Kazimierz Szlagier*⁵⁰ — *wspomnienie pośmiertne* napisane przez Bądzkiewicza⁵¹. Przyjęto ze zmianami stylowymi oraz samego przedmiotu dotyczącymi (mianowicie uproszczenie niektórych ustępów).

7. *Elżbietę Verner* przez Chońskiego⁵² wziął do opinii prof. Lewestam.

---

⁵⁰ Kazimierz Szlagier (1824—1877), poeta, pedagog, dyrektor teatru wileńskiego, autor sprawozdań z zakresu sztuk pięknych; drukował w „Kłosach” przekłady z literatury francuskiej.

⁵¹ Wspomniany artykuł o K. Szlagierze Antoniego Bądzkiewicza (ok. 1831—1893), pedagoga i historyka literatury, ukazał się w „Kłosach”, w 1878, w nr. 654—655.

⁵² Teodor Jeske-Choiński (1854—1920), publicysta, krytyk literacki, powieściopisarz, współpracownik „Kłosów” (1878—1883), „Niwy” i innych pism warszawskich. Artykuł pt. *Elżbieta Verner i Eugenia Marlitt* opublikował w „Kłosach” w numerach 742—743, 745—748 z 1879.